

Krzysztof Karski
(Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej)

Ekoterroryzm: Ideologiczne i filozoficzne podstawy radykalnego environmentalizmu, od teorii do praktyki

Wstęp

Historia environmentalizmu sięga XIX wieku, a dokładniej czasów kolonizacji Ameryki Północnej i Rewolucji Przemysłowej. Radykalny environmentalizm przedstawiany tu jako ekoterroryzm, oraz liczne powiązane z nim organizacje mają jednak swoje początki w latach 70-tych XX wieku. Do tego momentu większość akcji environmentalistów stanowiła odizolowane przypadki, których taktyka została zainspirowana kontrkulturą lat 60-tych XX wieku. W tym samym czasie, niektórzy z kluczowych przedstawicieli tego nurtu rozwinęli filozofie, które później zainspirowały ruchy radykalne i dały aktywistom wspólny cel. Chociaż teorie te nie zawsze implikowały drastyczne działania, inspirowały i stymulowały radykalnych aktywistów do „stosowania taktyki akcji bezpośredniej z większym zapalem i zaangażowaniem.” Dawały również „usprawiedliwienie swojego zachowania w obliczu krytyki społecznej skierowanej przeciwko zastosowanej taktyce.”¹

Tak, jak wykorzystanie akcji bezpośredniej przez environmentalistów było następstwem metod używanych przez osoby występujące w protestach przeciwko wojnie w Wietnamie, filozofie te zainspirowane były trendami intelektualnymi, które wysunęły się na czoło amerykańskiej świadomości podczas młodzieżowych rewolucji lat 60-tych. Pośród nich wyliczyć można marksizm, socjalizm, feminizm oraz religie Wschodu. Wpływ tych idei wśród radykalnych environmentalistów spowodowany był wiarą, że kapitalizm, społeczeństwo patriarchalne i tradycja judeo-chrześcijańska są odpowiedzialne za niszczenie przyrody. Najważniejsze z tych nowych filozofii environmentalnych to: głęboka ekologia, ekofeminizm, ekologia społeczna, bioregionalizm, neo-luddyzm i anarcho-prymitywizm.

---

¹ P. C. List, *Radical Environmentalism: Philosophy and Tactics*, Belmont 1993, s. 7.

1. Ideologiczne i filozoficzne podstawy radykalnego environmentalizmu

1.1 Głęboka ekologia

Termin *głęboka ekologia* stworzony został przez norweskiego filozofa Arne Næss, zaś jej podstawowe idee opublikowano po raz pierwszy na łamach magazynu filozoficznego „Inquiry” w 1973 roku. Następnymi kilka lat Næss spędził na dopracowywaniu idei ekologii głębokiej w swych książkach, artykułach oraz podczas wykładów. Ostatecznie opublikował całość dysputy filozoficznej w pracy *Ecology, Community and Lifestyle: Outline of an Ecosophy* w roku 1990². Chociaż Næss uznawany był za założyciela ruchu, amerykańscy uczeni Bill Devall i George Sessions również pracowali nad stworzeniem filozofii oraz jej interpretacją na potrzeby słuchaczy w Stanach Zjednoczonych.³

Næss użył terminu *głęboka ekologia* by odróżnić swoją formę environmentalizmu od „płytkiej ekologii,” którą definiował jako główny nurt ruchu environmentalnego, kładącego nacisk na „walkę ze skażeniem środowiska oraz wyczerpywaniem zasobów naturalnych”, którego głównym celem było utrzymanie „zdrowia i dostatku ludzi w krajach rozwiniętych.”⁴ Głęboka ekologia charakteryzuje się bardziej całościowym podejściem do natury, obejmującym etykę środowiskową, a nie jedynie jej ochronę. W swojej filozofii Næss wzywa do fundamentalnej zmiany w ludzkiej świadomości, która miałaby uznać wrodzoną wartość każdego elementu natury, biocentryczną równość wszystkich gatunków oraz „zanurzenie ludzkiego >ja< w większym >ja< natury” na wzór *nadduszy* Ralpa Woldo Emersona i Henryego Davida Thoreau.⁵ Wymaga to odrzucenia antropocentrycznego modelu świata i uznanie, że ludzie nie są osią życia na Ziemi, lecz jedynie jej częścią oraz wszystkie żywe stworzenia mają „równe prawo by żyć i się rozwijać.” Długotrwałe próby ignorowania zarówno wzajemnych połączeń wszystkich żywych organizmów jak i zależności człowieka od natury „doprowadziły do alienacji człowieka od siebie samego.”⁶

Næss wierzył, iż każdy kto przyjmie ten biocentryczny model postrzegania świata, ma obowiązek wprowadzenia niezbędnych zmian w podstawowych strukturach ekonomicznych, technologicznych i ideowych. Proces ten rozpoczyna się na poziomie osobistej duchowości od zaprzestania postrzegania siebie jako odizolowanego, konkurencyjnego ego a zarazem rozpoczęciu identyfikowania się z innymi ludźmi i gatunkami – idei podobnej oraz zainspirowanej wschodnim konceptem samoświadomości. Ta osobista przemiana, jak uważał Næss, ma doprowadzić do przemiany społecznej i politycznej, a tym samym technologicznej i ekonomicznej. Na poziomie praktycznym, szeroko zakrojona „samoświadomość” pozwoliłaby ludziom trwać w bezklasowym, zdecentralizowanym społeczeństwie opartym na małych, autonomicznych wspólnotach, w których wiedliby proste życie i mieli minimalny wpływ na przyrodę. Społeczeństwo takie wykorzystywałoby odnawialne źródła energii w większym stopniu i zredukowało ilość „ogniw w hierarchicznych łańcuchach decyzji.” Zastąpiłoby również zróżnicowaną, polegającą na wyzysku i represji (gdzie wyzyskujący żyje odmiennie od represjonowanego) bardziej egalitarną formę zróżnicowania, bazującą na różnicach w

² A. Næss, *Ecology, Community and Lifestyle: Outline of an Ecosophy*, Cambridge, 1990.

³ B. Deval, G. Sessions, *Ekologia głęboka. Życie w przekonaniu, iż Natura coś znaczy*, Warszawa, 1985.

⁴ P. C. List, dz. cyt., s. 7.

⁵ Tamże.

⁶ Tamże, s. 19 – 20.

postawie i zachowaniu. Næss uważał, że ta druga forma zróżnicowania zwiększa zdolność przystosowania się, tym samym zwiększając szanse przetrwania i rozwinięcia nowego stylu życia. Głębcy ekolodzy uważają, że przetrwanie najsilniejszych „powinno oznaczać koegzystencję i kooperację w skomplikowanych relacjach, zamiast zabijania, wykorzystywania i represji.” Kluczem do tego miałyby być „docenienie jakości życia (trwanie w sytuacjach posiadających nieodłączną wartość) zamiast przystosowywania się do coraz wyższego standardu życia.”⁷

Devall i Sessions objaśniają to podejście w następujący sposób:⁸

1. Dobro i rozwój ludzkiego oraz każdego innego życia na Ziemi mają wartość samą w sobie (synonimy: wartość wrodzona, wartość nieodłączna). Wartości te są niezależne od użyteczności świata niehumanicznego dla ludzkich celów.

2. Bogactwo i zróżnicowanie form życia przyczyniają się do realizacji tych wartości oraz same są wartościowe.

3. Ludzie nie mają prawa redukować tego bogactwa i zróżnicowania, za wyjątkiem zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych.

4. Rozwój ludzkiego życia i kultur jest możliwy do pogodzenia ze znaczącą redukcją ludzkiej populacji. Rozwój życia innego niż ludzkie wymaga takiej redukcji.

5. Obecnie ludzka ingerencja w świat niehumaniczny (ang. *nonhuman*) jest nadmierna i sytuacja ta się pogarsza.

6. Z tego powodu zmianie ulec musi polityka dotycząca podstawowych struktur ekonomicznych, technologicznych i kulturowych. Rezultat zmian będzie znacząco inny od stanu obecnego.

7. Zmiana ideologiczna dotyczyć będzie przede wszystkim doceniania jakości życia zamiast rosnącego standardu życia. Będzie znacząco świadomość różnicy pomiędzy dużym a wielkim.

8. Ci, którzy zgadzają się z wcześniejszymi punktami mają obowiązek bezpośrednio lub pośrednio usiłować wprowadzić niezbędne zmiany.

Zasady te można skrócić do trzech postanowień: 1) zachowania dzikiej przyrody, 2) kontroli ludzkiej populacji, 3) prostoty życia.⁹

Głębcy ekolodzy są szeroko krytykowani za ceniecie życia zwierząt ponad życie ludzi. Ron Arnold opisał tę filozofię jako „wyraz najwyższej nienawiści do systemu industrialnego.”¹⁰ Zwolennicy tej filozofii argumentują, że zamiast cenić całości życia ponad życie ludzi, cenią całość życia ponad formy ludzkiego zachowania, które są niszczące dla życia, ludzkiego oraz planety, na której żyjemy. Radykałowie uważają wręcz, że globalny kryzys urósł do takich proporcji, że nie ma czasu na stopniowe taktyki stosowane przez organizacje z głównego nurtu. Twierdzą, że są gotowi podjąć sprawę „nie-ludzi” (ang. *nonhumans*) by podnieść ich interesy ponad przynajmniej niektóre z komercyjnych interesów ludzi. Dave Foreman oraz inni zaangażowani w utworzenie organizacji Earth First! podzielali ten pogląd.¹¹

⁷ Tamże, s. 20 – 22.

⁸ B. Deval, G. Sessions, dz. cyt., s. 70.

⁹ J. Barry, E. Gene Frankland, *International Encyclopedia of Environmental Politics*, Abingdon, 2002, s. 161.

¹⁰ R. Arnold, *EcoTerror: The Violent Agenda to Save Nature: The World of the Unabomber*, Los Angeles, 2010, s. 7.

¹¹ D. Long, *Ecoterrorism*, New York, 2004, s. 21.

1.2 Ekofeminizm

Ekofeminizm rozwinął się w latach 70-tych XX wieku z połączenia różnych filozofii feministycznych i environmentalnych. Termin „*ecofeminisme*” został po raz pierwszy użyty w roku 1974 przez francuską pisarkę Françoise d'Eaubonne w celu „przedstawienia potencjału kobiet do wszczęcia ekologicznej rewolucji, aby zapewnić ludziom przetrwanie na Ziemi.”¹² Wysiłek ten bazował na analizie problemów environmentalnych z perspektywy feministycznej krytyki systemów patriarchalnych, oraz próbach przedstawienia alternatywnych systemów mających na celu wyzwolenie kobiet i natury spod ucisku.

Podstawą ekofeminizmu jest wiara, że istnieje ideologiczny związek pomiędzy uciskiem natury i uciskiem kobiet w społeczeństwach patriarchalnych. Trzeba zatem patrzeć na uciśnienie kobiet jako wywodzące się z tego samego impulsu, który popycha rządy i korporacje do „gwałcenia” przyrody poprzez jej niszczenie. Celem ekofeministek jest zreformowanie społeczeństwa patriarchalnego, co – jak wierzą – doprowadzi jednocześnie do wzmocnienia pozycji kobiet oraz zakończenia lubieżnego niszczenia Ziemi. Ekofeministki często są krytyczne względem głębokiej ekologii, która według nich ignoruje „główne przyczyny uciśnienia natury” oraz „błędnie zakłada, że Ziemia może zostać ocalona bez podważenia struktur patriarchalnych.”¹³

Ważne osoby w rozwijaniu teorii ekofeministycznej to: Ynestra King, Karen J. Warren, Carolyn Merchant i Elizabeth Dodson Gray. Książka Merchant, *The Death of Nature* (1980), pokazuje jak rewolucja naukowa w Europie XVI i XVII wieku odrzuciła uprzedni pogląd, że wszechświat to organizm i zastąpiła go hierarchicznym modelem bazującym na modelu maszyny, co umożliwiło zdominowanie natury i kobiet. Merchant uważała, że environmentalizm i ruchy feministyczne podzielały interes odrzucenia wielu wartości narzuconych przez współczesne, naukowe postrzeganie świata. Książka Gray, *Green Paradise Lost* (1981), stanowi interdyscyplinarne studium feminizmu, ekologii, filozofii, religii i psychologii, które nawołuje do odrzucenia alienacji ludzi od siebie oraz Ziemi. Odosobnienie to ma zostać zastąpione przez rajske społeczeństwo stawiające u podstaw harmonię, kompletność, zróżnicowanie i wzajemne powiązania.

1.3 Ekologia społeczna

Filozofia ta została w głównej mierze stworzona przez Murraya Bookchina, filozofa anarchistycznego, który założył Instytut Ekologii Społecznej w Vermont (USA) i był jednym z pierwszych myślicieli w Stanach Zjednoczonych, który wyprowadził krytykę społeczeństwa opierając się na ekologii.

Zainspirowany Piotrem Kropotkinem i innymi, nie nawołującymi do stosowania przemocy anarchistami, Bookchin doszedł do wniosku, że problemy środowiskowe nie mogą zostać rozwiązane w wolnorynkowym społeczeństwie kapitalistycznym, ponieważ takie hierarchiczne i autorytarne struktury społeczne, ekonomiczne i polityczne pozwalają ludziom dominować nad innymi i naturą. Bookchin argumentuje, że ludzie powinni naśladować naturę, charakteryzującą się współpracą pomiędzy organizmami w celu osiągnięcia celów ewolucyjnych. Ekolodzy społeczni doradzają decentralizację związków społecznych i ekonomicznych by pozwolić na utworzenie nowych form spo-

¹² P. C. List, dz. cyt., s. 49.

¹³ Tamże, s. 9 – 10.

łeczności demokratycznych, produkcji i „odpowiedniej technologii” (ang. *appropriate technology* – mała skala, odnawialne i stabilne źródła energii), które by były skromniejsze w skali i miały mniejsze zapotrzebowanie na surowce. Chociaż brzmi to podobnie do idei stworzenia bezklasowego, zdecentralizowanego społeczeństwa prezentowanego w głębokiej ekologii, Bookchin krytykuje ją (ekologię głęboką) jako formę „anty-humanistycznego” i „eko-brutalnego” environmentalizmu, który jest „beznadziejnie naiwny” w kwestii potrzeby szeroko zakrojonej zmiany społecznej i zakończenia ludzkiego ucisku.¹⁴

1.4 Bioregionalizm

Bioregionalizm – synteza takich kontrkulturowych filozofii jak eko-komunalizm, „odpowiednia technologia”, anarchizm społeczny i feminizm – uważany jest za środek, dzięki któremu teoria ekologii społecznej Bookchiana może zostać zrealizowana w praktyce. Bioregionalści często myślą o sobie jako o tych, którzy wyszli poza environmentalizm i ogólne filozofowanie w świat rozwijania praktycznych idei budowania i życia w ludzkich wspólnotach, które są kompatybilne z systemami ekologicznymi.

Bioregionalści decydują się na prowadzenie stabilnego, samowystarczalnego i podtrzymywalnego ekologicznie życia w małych społecznościach utworzonych w zgodzie z naturalnym środowiskiem regionu ekologicznego, w którym się znajdują. Poeta Gary Snyder określił to jako „solidaryzowanie się z regionem.”¹⁵ Teoretyk nurtu Jim Dodge nazwał to „ekologią z zemsty” ponieważ oznaczało „odmowę niszczenia środowiska, jak robi to dominująca kultura i zapobieganie niszczenia go przez innych przy pomocy wszystkich środków nie uwzględniających przemocy.”¹⁶ Zasugerował on rozwijanie specyficznych, zindywidualizowanych programów społecznych dla miast, przedmieść, terenów wiejskich i dzikich na podstawie analizy lokalnych warunków, a następnie rozszerzaniu ich w stronę całego bioregionu. Ugrupowania polityczne w poszczególnych bioregionach kontynentu miałyby następnie współpracować w większym kongresie bioregionalnym.

Peter C. List uważa bioregionalizm za zgodny z ekofeminizmem, ponieważ „wyobrażenia społeczności i domu łączą podejście feministyczne co do związków społecznych z ekologicznym podejściem do odpowiednich form harmonijnego życia w zgodzie ze środowiskiem.”¹⁷ Judith Plant uważa koncept bioregionalizmu za niekompletny bez ekofeminizmu; ponieważ feminizm kładzie nacisk na wartość osobistych powiązań i odrzucenie ucisku „dostarcza ważnych perspektyw na to, jak powinno zostać zrewaluowane życie rodzinne w lokalnych miejscach.”¹⁸

1.5 Neoluddyzm (ang. *Neo-Luddism*)

Neoluddyci wierzą w spowolnienie lub zatrzymanie rozwoju nowych technologii.¹⁹ Ruch ten wywodzi swoją nazwę od zwolenników Neda Ludda, najprawdopodobniej fikcyjnej postaci, którą uważano za przywódcę luddystów – radykalnego ruchu

¹⁴ M. Bookchin, *The Ecology of Freedom: The Emergence and Dissolution of Hierarchy*, Oakland 2005, s. 85 – 87.

¹⁵ P. C. List, dz. cyt., s. 12.

¹⁶ Tamże, s. 115.

¹⁷ Tamże, s. 12.

¹⁸ Tamże, s. 92.

¹⁹ S. E. Jones, *Against Technology: From the Luddites to Neo-Luddism*, Abingdon 2006, s. 20.

społecznego z początków XIX wieku (początku Rewolucji Przemysłowej). Ruch luddystów składał się w głównej mierze z rzemieślników, chałupników, tkaczy i rękodzielników, którzy niszczyli mechaniczne krosna w obawie o swoją pracę.

Nawiązanie do luddystów i pierwsze użycie terminu *neoluddyzm* nastąpiło w roku 1990, kiedy to Chellis Glendinning opublikowała swój manifest, w którym proponuje niszczenie następujących technologii:

- elektromagnetycznej (włączając komunikację, komputery, chłodnictwo i sprzęt gospodarstwa domowego),
- chemicznej (włączając materiały syntetyczne i leki),
- nuklearnej (włączając broń, energię atomową, leczenie raka, sterylizację i wykrywacze dymu),
- inżynierii genetycznej (włączając uprawy i produkcję insuliny).²⁰

Glendinning zaproponowała następujące podstawy dla neoluddyzmu:

- 1) „Neoluddyci nie są przeciwko technologii” – neoluddyci powinni sprzeciwiać się tylko konkretnym technologiom, które mają niszczący wpływ na społeczności lub są materialistyczne albo racjonalistyczne.
- 2) „Wszystkie technologie są polityczne” – neoluddyci powinni dociekać, czy technologie zostały stworzone w określonym interesie, aby zachować swoją wartość (krótkoterminowa wydajność, łatwość produkcji i sprzedaży, zysk).
- 3) „Osobiste postrzeganie technologii jest niebezpiecznie zawężone” – Glendinning uważa, iż drugoplanowe aspekty nowej technologii (społeczne, ekonomiczne i ekologiczne) muszą zostać ocenione przed jej wprowadzeniem, nie jako zysk osobisty.²¹

W swojej książce zatytułowanej *Nadchodząca Rewolucja* Ted Kaczynski przedstawił „nowe wartości, które uwolnią (neoluddystów) spod jarzma współczesnego systemu technointustrialnego.”²²

- 1) Odrzucenie wszelkiej współczesnej technologii.
- 2) Odrzucenie cywilizacji.
- 3) Odrzucenie materializmu i zastąpienie go życiem, które ceni umiar i samowystarczalność jednocześnie potępiając nabywanie własności i statusu.
- 4) Miłość i uwielbienie natury, nawet oddawanie jej czci.
- 5) Egzaltacja wolności.
- 6) Ukarać odpowiedzialnych za obecną sytuację (naukowców, inżynierów, szefów korporacji, polityków itd.).

1.6 Anarcho-prymitywizm

Jeszcze bardziej radykalny pogląd na świat niż ten, prezentowany przez neoluddystów wykazują anarcho-prymitywiści. Głoszą oni nie tyle odrzucenie techniki, ile odrzucenie cywilizacji w całości i powrót do prymitywizmu, deindustrializację, zniesienie podziału pracy i specjalizacji oraz porzucenie wielkoskalowych technik organizacyjnych. Zgodnie z ich poglądami przejście od społeczeństw łowiecko-zbierackich do osiadłego trybu życia przyczyniło się do utworzenia stratyfikacji społecznej,

²⁰ Ch. Glendinning, *Notes towards a Neo-Luddite manifesto*, „Utne Reader”, 3, 1990.

²¹ Tamże.

²² T. Kaczynski, *The Coming Revolution*, <http://theanarchistlibrary.org/library/ted-kaczynski-the-coming-revolution>

wyzysku, alienacji i wzrostu populacji.²³

Wyróżniającą cechą anarcho-prymitywistów jest skupienie się na procesie osiągnięcia stanu zdziczenia poprzez tzw. *rewilding*.²⁴ Termin ten wywodzi się z biologii konserwacyjnej (ang. *conservation biology*), w którym to oznacza przywracanie gatunków kluczowych na terenach, w których te gatunki wyginęły. W kontekście anarchistycznym, koncept ten jest używany w celu inicjalizacji i odnowy ludzkiej kultury, która ucieleśniałaby rolę gatunków kluczowych.

W zielonym anarchizmie²⁵, jak i w anarcho-prymitywizmie ludzie uważani są za „ucywilizowanych” i „udomowionych” przez postęp przemysłu i rolnictwa. Zwolennicy ludzkiego *rewilding*u argumentują iż poprzez proces udomowienia ludzka dzikość została zmieniona pod przymusem.²⁶

2. Podstawowe cele i zadania ekoterroryzmu

Członkowie radykalnych ruchów environmentalnych i organizacji zajmujących się wyzwalaniem zwierząt motywowani są wiarą, że ich działania są absolutnie konieczne i sprawiedliwe. Nie ma dla nich różnicy pomiędzy wykorzystywaniem zwierząt a upodlaniem i eksterminacją Żydów podczas Holocaustu, a przestępstwa dokonywane w imieniu zakończenia upadlania i wyzwolenia zwierzęcych „niewolników” są równie szczytne jak działania podejmowane przez abolicjonistów prowadzących Kolej Podziemną²⁷ na terenie Amerykańskiego Południa w XIX wieku.²⁸ Głównym celem radykałów jest doprowadzenie do akceptacji i ostatecznie przyjęcia ich światopoglądu przez większość społeczeństwa. Jednak nawet pośród najbardziej zagorzałych aktywistów trwa debata dotycząca stosowanych metod. Podzieleni są oni na dwa obozy, z których jeden uważa, że akty przestępcze nie pomagają w legitymizacji ich poglądów ani nie przyczyniają się do wzrostu poparcia społecznego. Drugi obóz stanowią ekstremiści, którzy uważają, że cokolwiek mniej niż gwałtowna reakcja przeciwko rolnictwu przemysłowemu, wiwisekcji i niszczeniu środowiska świadczy o szowinizmie gatunkowym lub sprzedajności.²⁹

Metody akcji bezpośredniej w wydaniu environmentalistów istnieją na skali rozciągającej się od legalnych środków na jednym końcu, poprzez akty obywatelskiego nieposłuszeństwa i „otwarte uwolnienia”³⁰, aż do aktów zniszczenia mienia, podpaleń a nawet brutalnych ataków na ludzi. Ogólnie, akty przestępcze, których dopuszczają

²³ J. Moore, *A Primitivist Primer: What Is Anarcho-primitivism?*, <http://www.eco-action.org/dt/primer.html>

²⁴ Termin bardzo trudny do przetłumaczenia z języka angielskiego. *Wilding* odnosi się zarówno do aktów przemocy dokonywanych przez grupy młodzieży w miejscach publicznych jak i do dzikiego pędu wyrosłego z zadbanego drzewa owocowego. *Rewilding* stanowi więc grę słów nawiązującą do anarchii i powrotu do stanu zdziczenia ze stanu cywilizowanego.

²⁵ Zielony anarchizm (ang. *green anarchism* lub *eco-anarchism*) – jedna ze szkół anarchizmu, stawiająca nacisk głównie na problemy environmentalne.

²⁶ U. Scout, *Rewild or Die*, Reno, 2008, s. 1 i M. Olsen, *Unlearn, Rewild*, Gabriola Island, 2012, s. 10.

²⁷ Kolej Podziemna (ang. *Underground Railroad*) – umowny szlak ucieczki amerykańskich niewolników, składający się z sieci dróg, pomocnych domostw, organizacji i społeczności.

²⁸ D.R. Liddick, *Eco-Terrorism: Radical Environmental and Animal Liberation Movements*, London 2006, s. 81.

²⁹ Tamże, s. 71.

³⁰ Otwarte uwolnienie (ang. *open rescue*) – akt uwalniania zwierząt przez aktywistów, w którym gotowi są oni ponieść konsekwencje, zaakceptować odpowiedzialność i zapłacić za ewentualne straty na terenie nieruchomości.

się aktywiści environmentalni podzielone zostały przez Donalda Liddicka na cztery typy:³¹

I. Pomniejsze przestępstwa, w których straty mienia są małe lub żadne (poniżej 10,000 dolarów amerykańskich, limit po przekroczeniu którego przestępstwo podlega prawu federalnemu) i nie ma zagrożenia dla ludzkiego zdrowia.

II. Znaczące akty zniszczenia mienia, wliczając w to podpalenia i podkładanie bomb, w których poniesione straty przekraczają 10,000 dolarów amerykańskich, bez przemocy skierowanej bezpośrednio przeciw ludziom lecz mogącej pośrednio spowodować obrażenia.

III. Zastraszające zachowanie skierowane przeciwko ludziom, wliczając w to przypadki fizycznej napaści nie powodującej urazów.

IV. Fizyczne ataki na ludzi, których rezultatem są obrażenia, lub których zamiarem jest spowodowanie obrażeń.

Typologia ta nie jest wprost proporcjonalna do odpowiedzialności karnej. Rzucenie ciastem w twarz (typ III) nie stanowi poważniejszego przestępstwa niż podpalenie skutkujące zniszczeniem mienia o dużej wartości (typ II).

2.1 Ekoterroryzm

Ekoterroryzm uważany jest w Stanach Zjednoczonych za największe wewnętrzne zagrożenie dla kraju. Przed 18 października 1998 roku raptem kilka osób słyszało o organizacji ELF (Earth Liberation Front). W nocy tego dnia podpalacze wznieśli serię pożarów w ośrodku narciarskim w Vail, w stanie Colorado. W efekcie tych podpaleń zniszczeniu uległy cztery wyciągi narciarskie, restauracja, stanowisko piknikowe i budynki gospodarcze. Wartość zniszczeń przekroczyła 20 milionów dolarów, czyniąc je najkosztowniejszym aktem zniszczenia w imię environmentalizmu w historii Stanów Zjednoczonych w tamtym wieku. 21 października Radio Publiczne Colorado oraz gazeta „Vail Trail” otrzymały następującą wiadomość: „W imieniu rysia, w niedzielną noc 18 października pięć [komunikat wspomina o pięciu lecz jedynie trzy budynki uległy zniszczeniu – K. K.] budynków i cztery wyciągi w Vail zostały zamienione w popiół. Vail, Inc. jest największą firmą świadczącą usługi narciarskie w Ameryce Północnej a zamierza rozrosnąć się jeszcze bardziej. 12 mil dróg i 885 akrów wycinki zrujnuje ostatni, najlepszy habitat rysia w obrębie całego stanu. Przedkładanie zysków nad dziką zwierzynę Colorado nie będzie tolerowane. Ta akcja jest jedynie ostrzeżeniem. Wrócimy jeśli ta chciwa korporacja będzie kontynuować wkraczanie na dzikie tereny i bezdroża. Dla waszego bezpieczeństwa doradzamy narciarzom wybieranie innych miejsc dopóki Vail nie porzuci swoich niewybaczalnych planów ekspansji.”³²

Według szacunków FBI, ELF i zrzeszoną z nią organizacją ALF (Animal Liberation Front) dopuścili się one w latach 1996-2002 ponad 600 przestępstw w Stanach, których rezultatem były straty przekraczające 43 miliony dolarów. W latach 2003-2008 straty wyniosły ponad 200 milionów dolarów, a większość stanów wprowadziła przepisy prawne dotyczące ekoterroryzmu. FBI kategoryzuje ataki ELF/ALF jako „ekoterroryzm”, który definiuje jako „użycie lub groźba użycia przemocy o charakterze przestępczym przeciwko osobom lub mieniu przez zorientowane environmentalnie grupy

³¹ Tamże, s. 72-73.

³² Komunikat ELF, cyt. za: L. J. Pickering, *The Earth Liberation Front: 1997-2002*, Binghamton 2003, s. 22.

dla celów ekologiczno-politycznych, lub skierowane do innych odbiorców, często symbolicznej natury.”³³

Bardzo często utożsamiane z ekoterroryzmem są również akty „ekotażu”³⁴ (ang. *ecotage*). W ciągu ostatnich kilku dekad, ekotaż stosowany był przez różne ugrupowania environmentalne, chociaż nie jest on wyłączną domeną grup radykalnych ekoterrorystów. Ugrupowania, które stosują bardziej konwencjonalne metody aktywności politycznej postrzegają go jako pełniący rolę uzupełniającą inne działania, nie cel sam w sobie, oraz dokładają wszelkich starań aby dokonywane akty ekotażu nie stanowiły zagrożenia dla ludzkiego zdrowia.³⁵

Ekoterroryzm stanowi tak duże zagrożenie dla współczesnego państwa, ponieważ ideologia environmentalna daje radykałom i ekstremistom doskonały pretekst do popełniania przestępstw. Są oni przekonani, iż świat stoi na skraju zagłady, co stanowi o konieczności dokonania natychmiastowych zmian bez względu na koszt w infrastrukturze czy ludzkim życiu, wszystko to w imię szczytnego celu jakim jest ochrona przyrody.

2.2 Przykładowe akcje radykalnych environmentalistów

- 1984 - napad na Klinikę Urazów Głowy Uniwersytetu w Pensylwanii, w którym straty wyniosły 65,000 dolarów.

- 1985 - wypuszczenie 1,000 zwierząt z Uniwersytetu Kalifornijskiego w Riverside, straty wyniosły 700,000 dolarów.

- 1987 - podpalenie przez organizację ALF placówki badań nad zwierzętami w stanie budowy na Uniwersytecie Kalifornijskim w Davis, straty wyniosły 4,5 miliona dolarów.

- 1989 - wypuszczenie zwierząt i podpalenia na Uniwersytecie Arizony, straty wyniosły 500,000 dolarów.

- 1996 - podpalenie Kompanii Futrzanej Alaski w Minnesocie, straty wyniosły 2 miliony dolarów.

- 1997 - wypuszczenie 10,000 norek z Farmy Norek Arritola w Mt. Angel w stanie Waszyngton, straty wyniosły 750,000 dolarów gdy wiele zwierząt zginęło w wyniku zamieszaniu.

- 18 października 1998 - spalenie trzech budynków i czterech wyciągów narciarskich w ośrodku w Vail w stanie Kolorado, straty wyniosły 26 milionów dolarów.

- 26 grudnia 1998 - podpalenie biur US Forest Industries w Medford w stanie Oregon, straty wyniosły 700,000 dolarów.

- 31 grudnia 1999 - podpalenie w biurze Catherine Ives na Uniwersytecie Stanowym Michigan w proteście przeciwko „pracy w kierunku wymuszania na krajach rozwijających się w Azji, Ameryce Łacińskiej i Afryce porzucenia upraw naturalnych na rzecz modyfikowanych genetycznie ziemniaków, kukurydzy, bananów i ananasów”, straty wyniosły 900,000 dolarów.

- 21 lipca 2000 - organizacja ELF wycięła tysiące eksperymentalnych drzew

³³ D. Long, Douglas, dz. cyt., s. 4

³⁴ Ekotaż - zlepek słów „ekologiczny” i „sabotaż”, metody akcji bezpośredniej stosowane przez radykalne grupy environmentalne.

³⁵ B. Doherty, A. Plows, D. Wall, *Covert Repertoires: Ecotage in the UK*, „Social Movement Studies”, t. III, nr 2, 2004, s. 199 - 219.

w Laboratorium Biotechnologicznym Służby Leśnej w Rhinelander w stanie Wisconsin jako akcja przeciwko bioinżynierii, straty w mieniu i uprawach wyniosły milion dolarów.

- 2001 - podpalenie Centrum Badawczego White Sands Fundacji Coulston w Nowym Meksyku, straty wyniosły milion dolarów.

- 1 czerwca 2001 - jednoczesne spalenie biura, trzynastu ciężarówek należących do Jefferson Popular Farms w Clatskanie, w stanie Oregon i biura Tobiego Bradshawa na Uniwersytecie Waszyngtońskim (Bradshaw pracował nad rozwojem genetycznym drzew), straty wyniosły 3 miliony dolarów.

- 13 czerwca 2001 - organizacje ALF i ELF wspólnie przeprowadziły akcje przeciwko pięciu budynkom Bank of New York na Long Island. Aktywiści zakleili zamki, bankomaty, wymalowali slogany i rozbili 25 szyb w witrynach. Bank of New York ma powiązania z Huntington Life Sciences - firmą przeprowadzającą testy na zwierzętach.

- 15 października 2001 - podłożenie ładunków zapalających w placówkach Litchfield Wild Horse i Burro należących do Biura Zarządzania Ziemią w Susanville, w stanie Kalifornia, straty wyniosły 85,000 dolarów.³⁶

2.3 Ekoterroryzm w liczbach.

Na podstawie rozmaitych źródeł internetowych, raportów oraz opracowań, zawierających wydarzenia związane z radykalnymi ruchami environmentalnymi, Donald Liddick stworzył bazę danych aktów ekoterrorystycznych w układzie chronologicznym.³⁷ Chociaż nie jest ona w żadnej mierze kompletna (obejmuje przede wszystkim akty dokonywane na terenach Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii) daje dość dobry pogląd na sytuację.

W bazie danych Liddicka znajduje się 2836 przypadków nielegalnej działalności zarejestrowanej w latach 1995-2005 i większości z nich nie można zaklasyfikować w pełni jako akty terrorystyczne (choć zawierały wspólny element wymuszenia określonej reakcji). 1813, czyli 63,9% ogółu przypadków stanowią akty typu I. Akty typu II stanowią 23,4% ogółu, przy 664 zarejestrowanych przypadkach. Podkategorie aktów typu II - podpalenia i podkładanie bomb stanowią 10,4% wszystkich przypadków. Akty typu III stanowią 9,7% a typu IV 2,9% ogółu.

Przypadki te zostały dalej podzielone na te w obronie zwierząt i środowiska. Zdecydowaną większość (88,6%) stanowiły akty w obronie zwierząt, podczas gdy akty w obronie środowiska stanowiły jedynie 11,4% wszystkich przypadków.

Chociaż tak duży odsetek stanowią akty w obronie zwierząt i ugrupowania na nich się koncentrujące wykazują większą aktywność, to są one zdecydowanie mniej skłonne do dokonywania podpaleń czy podkładania bomb. 31% akcji w obronie środowiska stanowią akty podpalenia lub podłożenia bomb, podczas gdy w obronie zwierząt zastosowano tę taktykę jedynie w 7,8% przypadków. Z drugiej strony jednak, obrońcy zwierząt byli bardziej skłonni do akcji celujących bezpośrednio w ludzi w celu zastraszania lub przemocy. Akty typu III stanowią 10,3% akcji przeprowadzanych przez aktywistów zajmujących się obroną zwierząt, podczas gdy obrońcy środowiska stosują je w 4,9% przypadków.

³⁶ D. Liddick, dz. cyt., s. 5-6.

³⁷ Tamże, s. 73.

Geograficznie największa koncentracja aktywności radykalnych environmentalistów występuje w Stanach Zjednoczonych (47,5%), Wielkiej Brytanii (9,8%) i Szwecji (9,5%). Inne kraje występujące w bazie sporządzonej przez Liddicka to: Finlandia, Kanada, Norwegia, Austria, Belgia, Dania, Francja, Niemcy, Włochy, Holandia, Polska, Słowacja, Hiszpania, Australia, Nowa Zelandia, Izrael, Szwajcaria, Islandia, Brazylia, Chiny. Baza nie zawiera danych na temat działalności rosyjskiego ALF.³⁸

W roku 1992 Kongres Stanów Zjednoczonych zarządził sporządzenie i analizę udokumentowanych przypadków przestępstw związanych z prawami zwierząt. Z dokumentu tego wynika, że w latach 1977-1993 popełniono 313 wykroczeń tego typu. Organizacja ALF była odpowiedzialna za około 60% wszystkich przestępstw. Badania wykazały, że celami ataków były różne instytucje mające do czynienia ze zwierzętami. Najwięcej przestępstw skierowanych było przeciwko uniwersytetom (20%), sprzedawcom futer (16%), osobom i prywatnym rezydencjom (14%), zakładom i sklepom mięsnym (11%), zakładom produkcji żywności (9%) oraz prywatnym ośrodkom badawczym (7%). Najczęściej spotykano się z aktami wandalizmu (51%), kradzieży lub uwalniania zwierząt (25%), groźbami (9%), znaczącym zniszczeniem mienia (8%), podpaleniami (7%), groźbami podłożenia bomby (5%), podłożeniem bomb zapalających (4%) oraz fałszywymi alarmami bombowymi (3%).

Jeżeli chodzi o akty obrony środowiska Ben Hill, agent specjalny Amerykańskiej Służby Leśnej, stworzył przegląd tego typu działalności na przestrzeni 18-tu miesięcy w latach 1987-1988. W przeglądzie tym wymienił 292 akty wandalizmu, które spowodowały straty w wysokości 4,5 miliona dolarów. Dodatkowo wymienia on 42 listy z groźbami popełnienia aktów wandalizmu lub sabotażu ekwipunku do wycinki drzew, 32 demonstracje, które wstrzymały wycinkę i spowodowały 201,000 dolarów straty.³⁹

2.4 Percepcja ekoterroryzmu w Polsce

Problem metodologiczny.

Dla badacza tematu ekoterroryzmu podstawowy problem stanowi dostępność źródeł (w Polsce i nie tylko). O ile istnieje ogrom materiału na temat ekoterroryzmu i radykalnego environmentalizmu w języku angielskim, głównie w formie artykułów i opracowań publikowanych przez amerykańskich i brytyjskich badaczy, o tyle w naszym kraju temat ten nie uzyskał dotąd należytego zainteresowania. Kolejnym problemem jest również niedostateczne rozwinięcie ekologii, co przekłada się na trudności w tłumaczeniach tekstów ponieważ nie posiadamy odpowiedniej terminologii aby w pełni uchwycić zagadnienia związane z tematyką aktywizmu environmentalnego. Chociaż ekoterroryzm nie stanowi u nas tak dużego zagrożenia jak w bardziej rozwiniętych krajach, w miarę rozwoju naszego kraju możemy spodziewać się również nasilenia aktywności radykałów i grup environmentalnych. Z przeprowadzonych badań wynika, że szczególnie narażone na ataki są wszelkiego rodzaju uniwersytety i placówki badawcze, w których wykorzystywane są zwierzęta jak oraz przemysł wędliniarski i futrzarski.

³⁸ Tamże, s. 74-75.

³⁹ D. Liddick, dz. cyt., s. 75-76.

Podsumowanie

Ekoterroryzm i radykalny environmentalizm stanowią bardzo ciekawe tematy badawcze. Są one jednak tematycznie bardzo obszerne, interdyscyplinarne (ekologia, etyka, filozofia, politologia, psychologia, socjologia) i współczesne. Postępujący globalizm, urbanizacja i rozwój nowych technologii przyczyniają się również do rozwoju zagadnień z zakresu ochrony środowiska oraz kontrkultury environmentalnej.

Tematyka ta jest na tyle szeroka, że głębsza analiza chociażby podstawowych zagadnień przekracza ramy niniejszego artykułu, którego celem jest jedynie przedstawienie ogólnych jej założeń. Szersze opracowanie wymagałoby również poruszenia zagadnień z zakresu „zielonej polityki”, ochrony środowiska oraz historii environmentalizmu od jej początków w XIX wieku aż po dzień dzisiejszy jak również chronologii, obszerniejszych opisów aktów ekoterrorystycznych, rozpraw sądowych, czy przedstawienia technik ekotażu. Autor ma nadzieję iż tematyka ta będzie w Polsce rozwijana i badana w przyszłości, co przyczyni się do rozwoju ekologii, etyki, socjologii i politologii, oraz stanowić będzie element rozważań nad bezpieczeństwem narodowym na równi z zagadnieniami dotyczącymi terroryzmu i antyterroryzmu.

Резюме

Эко-терроризм: идеологические и философские основы радикального энвайронментализма. От теории к практике

Эко-терроризм является важным элементом энвайронментальной контркультуры. Прибегают к нему группировки по всему миру, используя различные методы и тактику, от миротворческих операций к актам насилия и вандализма. Целью этой статьи является ознакомление читателя с этим плохо изученным явлением. В статье представлены основные темы, от философии и идеологии радикальных энвайронментальных движений, типологии и характера экотеррористических акций, к примерным акциям проведенным активистами и статистические данные, касающиеся групп соединяющих защитников животных и окружающей среды.

Summary

Ecoterrorism: Ideological and Philosophical Basic Topics of Radical Environmentalism. From Theory to Practice.

Ecoterrorism is a major part of environmental counterculture. Organizations all around the world are utilising its various methods and tactics, from non-violent actions to acts of violence and vandalism. This article seeks to provide basic related information to the researcher in Poland, where this subject is very poorly developed. The article outlines the basic topics on the subject, from philosophy and ideology of radical environmental movements, typology and characteristics of ecoterrorist activities to sample actions undertaken by activists and statistical data regarding organizations grouping animal and environmental defenders.

